

Лісеєнко Олена Василівна (Одеса) – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу

«Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Бабасєва Баяз Аллаверді-Кізі – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

В умовах суспільних трансформацій, коли кардинально змінюється інституційна архітектура суспільства, однією з найважливіших особливостей політичної структуризації є політична соціалізація громадян. Політична соціалізація є складним, багаторівневим процесом, за допомогою якого особистість засвоює норми, цінності, традиції та інші елементи політичної культури суспільства, а також закріплення їх в тих або інших формах політичної поведінки.

Серед науковців немає єдиної точки зору щодо тривалості кожного етапу і всього процесу соціалізації. Так, деякі автори вважають, що соціалізація, в тому числі політична, обмежена дитячим і юнацьким віком, а далі варто вести мову про ресоціалізацію. Інші наполягають на тому, що соціалізація триває все життя, а її стадії відповідають не тільки етапам розвитку особистості, але й входженню людини в нові соціальні групи.

В межах політичної соціалізації виділяються дві основні стадії: первинна і вторинна. На первинній стадії формується ставлення до сфери політики через сприйняття політичної інформації за допомогою думок і оцінок оточуючих, персоналізацію політичних образів, появу першого самостійного досвіду взаємодії з владою. Зміст первинної стадії становлять процеси засвоєння індивідом політичних цінностей, установок, норм, орієнтацій, що були вироблені суспільством.

Перетворення особистості на суб'єкт власної соціалізації, у тому числі політичної (зазначимо, що далеко не всі індивіди стають такими суб'єктами), відбувається на її вторинній стадії. Це зумовлюється тим, що вторинна стадія пов'язана з розширенням самостійного політичного досвіду, з умінням робити індивідуальні політичні висновки, формувати позицію, що спроможна протистояти тиску колективної думки, з участю у спеціалізованих об'єднаннях і організаціях. Вторинна соціалізація характеризується становленням індивідуальної політичної культури особистості, її спроможністю до самостійного вироблення політичних цінностей, установок, норм, орієнтацій.

Головними механізмами політичної соціалізації особистості є інтеріоризація та адаптація. Інтеріоризація – це процес запозичення з оточуючого середовища різноманітної інформації та їхнього засвоєння в якості знань, умінь, норм, зразків поведінки, цінностей. Процес ресоціалізації особистості можна розглядати як різновид інтеріоризації (вимушену інтеріоризацію в дорослому житті).

Адаптація, в широкому значенні, – це процес пристосування особистості до умов, що постійно змінюються. В періоди більш-менш усталеного соціально-економічного розвитку адаптаційні стратегії людей поділяються на активно-ініціативні впливи на соціальну ситуацію, в якій знаходиться людина, та на пасивну, конформістську поведінку, яка не веде за собою ані змін в ідентичності, ані набуття нових цінностей та особистих якостей [1, с. 178]. В умовах суспільних трансформацій, які супроводжуються трансформацією ціннісно-нормативної системи, існуванням особистості та суспільства у двох ціннісно-нормативних світах,

амбівалентністю свідомості особистості, можна виділити такі типи адаптаційних стратегій людей, як: 1) конформно-амбівалентну: особистість некритично сприймає будь-які соціально-політичні зміни, а також підтримує політичні рішення, лідерів і організації, що взаємно виключають один одного; 2) нігілістично- амбівалентну: особистість відмовляється від політичного життя в усіх його формах, крім стихійного висловлювання невдоволення та протесту; 3) мозаїчно-амбівалентну: поєднуються елементи демократичної свідомості, яка тільки починає формуватися, й тоталітарних структур, які поступово руйнуються.

В процесі суспільних трансформацій процес політичної соціалізації є найбільш складним, оскільки, нові політичні інститути, що виникають у суспільстві, є слабкими, щоб ефективно виконувати свої функції в плані політичної соціалізації громадян суспільства. Однією з детермінант політичної соціалізації в трансформаційному суспільстві є передача певної політичної культури від одного покоління до іншого. Як відзначається А. Резником, культурна трансмісія в процесі політичної соціалізації в трансформаційному суспільстві може відбуватися трьома шляхами [2, с. 32]. Перший шлях - це підтримка і збереження наявної політичної культури, що досягається передачею політичних поглядів, норм, цінностей, орієнтацій від старшого покоління до молоді. При цьому старша генерація виступає в ролі контролера за виконанням цього процесу. Другий шлях – перетворення і переробка попередньої і сучасної політичної культури. Цей шлях зумовлений постійними змінами, які відбуваються в політичній, економічній і соціальній структурі суспільства. Основним агентом соціалізації тут є політичні партії, держава і ЗМІ. Третій шлях – створення нової політичної культури. Цим шляхом переважно йдуть країни, які уперше отримали політичну незалежність. Україна йде саме третім шляхом, оскільки її розвиток розглядається як рух до демократичного суспільства, але в реальному вимірі потрібний цілий ряд передумов і обставин, щоб таке сталося.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кривега Л. Д. Мировоззренческие ориентации личности в условиях трансформации общества / Кривега Л. Д. – Запорожье: Запорожский государственный университет, 1998. – 202 с.
2. Резнік О. Політична самоідентифікація особистості за умов становлення громадянського суспільства. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. – 184 с.